

Znanost

scientia = znanje

Znanost so vsa nakopičena znanstvena spoznanja, pridobljena po določenih metodah.

Spoznavanje = proces, preko katerega človek nadzoruje in spoznava svet okoli sebe.

Načini pridobivanja novih spoznanj so različni:

- a) **neposredno** - s preizkušanjem, z lastnimi izkušnjami (otroci)
- b) **posredno** - večino znanj družba prenaša posamezniku s socializacijo - drugi (starši, mediji, vrstniki...) nam posredujejo znanja, ki se jim zdijo pomembna, preko pogovorov, informacij ali sistematično (šola) in tako vsak pridobi del kulturne dediščine prejšnjih generacij

Pri pridobivanju znanj nas **omejujejo** različne okoliščine:

- a) **individualne omejitve**: psihofizične sposobnosti posameznika - nenatančnost čutil, spomin, motorika, jezikovne zmožnosti, materialne sposobnosti
- b) **družbene okoliščine**: družbena ureditev, Cerkev, politični pritiski

Družba posreduje tista znanja, ki so v korist vladajoči družbi - ta jim daje nek status in jih priznava - so **družbeno priznana znanja**.

Znanje (ožje) so tista spoznanja, ki so preverjena in jih družba priznava kot pomembna in resnična. Pomembno je, da jih priznavajo tudi drugi → **legitimacija spoznanja**.

Znanje je **relativno**, saj je to, kaj opredeljujemo kot znanje, odvisno od številnih dejavnikov: čas, prostor, razvoj tehnike in tehnologije, politika... → zato se znanja lahko spreminjajo (merjenje časa, jezik...).

Zaloga znanj = vsebina, obseg in struktura znanj v neki družbi (nakopičena znanja), ki se razlikuje od kulture do kulture in od posameznika do posameznika. Odvisna je od naravnega in kulturnega okolja, v katerem živimo.

Noben človek ne obvlada celotne zaloge znanj. Za sodobne družbe je značilno, da se ljudje usmerjajo in specializirajo, ker je zaloga znanj postala neobvladljiva → posamezniki imajo tako **subjektivno zalogo znanja**, ki pa ni enaka **družbeni zalogi znanja**.

Objektivnost znanja pomeni, da se človeško vedenje o nekem pojavu ali procesu sklada z realnostjo. Objektivna zaloga znanj so tista znanja, ki jim družba daje status - tisto vedenje, ki je v tistem trenutku najbolj možno, saj družba ne najde boljše razlage oz. boljši prenos ni mogoč.

Znanstveno spoznanje in vsakdanje izkustvo

Vsakdanje izkustvo pridobivamo z neposrednimi izkušnjami in posredno, ko nam jih posredujejo starši, vrstniki, mediji... Zaloga naših vsakdanjih spoznanj je odvisna od kulturnega okolja, v katerem živimo. Znanstveno spoznanje in vsakdanje (laično, razumsko) izkustvo se razlikujeta predvsem v načinu, cilju, jeziku, objektivnosti.

Cilj znanstvenega spoznanja je objektivno spoznanje in **sistematična pojasnitev** pojavov ali dogodkov.

Glede na način pridobivanja spoznanj se razlikujeta v naslednjih značilnostih:

Znanstveno spoznanje

1. pridobljena na specifičen način, z uporabo **znanstvenih metod**
2. spoznanja se v že obstoječ sistem vključujejo **sistematično** in **organizirano**
3. **jasno začrtana meja** znanj (kdaj in pod katerimi pogoji velja neka zakonitost) - strožja merila legitimizacije
4. temelji na **načelih znanstvenega spoznanja**
5. uporaba **znanstvenega jezika**
6. trditve so **natančno formulirane**

Vsakdanje izkustvo

1. pridobljena posredno in neposredno
2. **trajnejša zaloga znanj**, pridobljenih v najzgodnejšem otroštvu
3. ni mej
4. ne veljajo načela
5. uporaba **pogovornega jezika**

Različni pristopi znanstvenih spoznanj:

- a) pozitivizem - znanost naj bi proučevala samo to, kar je **empirično preverljivo** (empirizem) - le **dejstva** - tako kot pri raziskovanju v naravoslovju
- b) holistični/celostni pristop - določene procese poskuša pojasnjevati iz različnih vidikov
- c) dinamični - vključuje različne metode raziskovanja

Pri empiričnem raziskovanju obstaja nevarnost redukcionizma = oženje določenih spoznanj na majhne delčke in s tem zanemarjanje kompleksnosti problema.

Razvoj modernih znanosti

Znanost je bila razvita že v starih civilizacijah (Egipt, Kitajska), vendar sta bila položaj in vpliv znanosti drugačna kot danes. Znanje je bilo prepleteno z religijsko in posvetno oblastjo, pomenilo pa je posebno obliko elitnosti, saj ni bilo dostopno velikemu številu ljudi.

Razvoj modernih znanosti kot posebnega sistema spoznanj, z lastnimi normami in vrednotami, sega v 16. stoletje, v katerem je razsvetljenstvo z novimi idejami oblikovalo temelje za razvoj moderne znanosti. Pomembne **okoliščine** razvoja so bile:

- ~ spremenjen odnos do narave (človek je že v renesansi gospodar narave)
- ~ zaupanje v moč človeškega uma
- ~ Katoliška inkvizicija prepoveduje znanstvena spoznanja
- ~ verska nasprotja, nastanek protestantizma, spremenjen odnos verske in posvetne oblasti, ki omaja nesporno avtoriteto religije
- ~ preporod v umetnosti, ki se na različnih področjih opre na antično tradicijo in izoblikuje novo podobo človeka
- ~ uveljavi se kapitalizem z meščanstvom kot nosilcem družbenega razvoja

Za vse to je potrebno poznavanje naravnih zakonov, družbe in človeka. Človeška vednost tako dobi **nov pomen** - postane gonilna sila razvoja, bogatenja in ustvarja prepričanje, da je človek z znanjem lahko gospodar sveta → **antropocentrizem**.

Veliko vlogo pri razvoju modernih znanosti naj bi imel tudi **eksperiment**.

Prehod iz **tradicionalnih** v **moderne** družbe v 18. in 19. stoletju, ki predstavlja pomemben mejnik v razvoju znanosti, je povezan z modernizacijskimi procesi. Pomen znanosti takrat postaja vedno večji.

Temeljne razlike med tema družbama so:

tradicionalne družbe

naturalna proizvodnja
stanovska družba
ruralne skupnosti
množična nepismenost
elitno izobraževanje
nesvoboda podložnikov
sakralne družbe
pomen religije

moderne družbe

blagovno-denarna proizvodnja
razredna družba
urbane skupnosti
množična pismenost
množično izobraževanje
svoboda državljanov
sekularne družbe
pomen znanosti

Max Weber je za spremembo pomembnosti religije, ki jo v modernih družbah zamenja znanost, uporabil izraz odčaranje ali demistifikacija sveta.

Na razvoj sodobne znanosti so vplivali tudi **organiziranje, profesionalizacija** znanosti in nastanek **znanstvene skupnosti** z institucionalizacijo znanosti.

Znanstvena skupnost vključuje institucije, ki se ukvarjajo z znanostjo (akademije, visokošolske institucije, inštituti), zanjo pa so značilni:

- sistem **norm** in **vrednot**, po katerih deluje
- vzpostavljajo se **posebni načini komunikacije** in sodelovanja med raziskovalci
- znanstvenik kot **poklic**
- oblikuje se **strokovna javnost**, ki sodeluje pri znanstvenih raziskavah in jih regulira
- **akademska svoboda** kot cenjena vrednota, ki jo sprejemajo večinoma vse družbe
- kot pravica znanstvenikov je zapisana v listini iz leta 1988 ob 900. obletnici ustanovitve prve univerze

Prva univerza je nastala v Bologni (Italija) leta 1088, med najstarejše pa spadajo še univerza v Parizu, Oxfordu in Cambridgeu.

R. Merton: vsak znanstvenik teži po nepristranskem raziskovanju → znanstveno dejavnost usmerjajo specifične **norme**:

1. **avtonomnost** - znanost naj ne bi bila odvisna ali pod vplivom politike in kapitala ter od religijskih institucij
2. **univerzalizem** - poudarja javnost dela in dostopnost znanstvenih spoznanj javnosti
3. **nepristranskost** - veljala naj bi načela znanstvenega spoznanja
4. **organizirani skepticizem** - odprtost do določenih novih spoznanj, ki se vključujejo v zakladnico znanstvenih spoznanj

Kršenje znanstvene etike oz. zloraba znanstvenih načel/norm:

1. znanost je pogosto **podrejena močnim naročnikom** (vlada, politika, vojska) in s tem postaja pomemben strateški instrument nacionalne industrije
2. **rezultati** so velikokrat **skriti** oz. neobjavljeni (niso za v javnost):
 - ~ problem pretoka
 - ~ zaprtost znanstvenih krogov
3. **neupoštevanje načel** znanstvenega spoznanja (npr. nestrpnost - problem pri prikazovanju rezultatov)
4. pogosto **odmikanje od znanstvene resnice** → močni naročniki prepovedujejo raziskovanje določene teme in pri tem uspejo, ker financirajo znanstvene institucije

Znanost je pogosto stisnjena med komercialne pritiske (zahtevajo objavo) in podreditvijo vlade (prepovejo objavo).

Paradigma je določen način razumevanja naravnih in družbenih procesov, ki se oblikuje znotraj posameznih teorij, znanstvenih smeri... **Vpliv paradigem** se odraža v načinih raziskovanja in v potrjevanju novih spoznanj. Sprememba paradigme praviloma povzroči **znanstveno revolucijo**.

Družbena potrditev (verifikacija) znanstvenih spoznanj = sprejemanje, potrjevanje in vključevanje novih spoznanj v že obstoječ nakopičen sistem znanj. Povezana je z naravo znanstvene skupnosti (T. Kuhn). Pripadnost neki skupnosti posameznika obvezuje k upoštevanju norm in paradigem - te lahko **vodijo** ali pa zavajajo oz. **omejujejo**.

Potrditev novih znanstvenih spoznanj je včasih **težavna**, za kar obstaja več razlogov:

- ~ sprejemanje novih znanstvenih spoznanj je **družbeno pogojeno** in pod vplivom tradicije, religije, spola, statusa in moči (M. Foucault, Luckmann: vpliv družbene moči: tiste države, ki imajo tudi sicer večjo moč, jo imajo tudi pri znanosti)
- ~ pogosto doživljanje **osebne krize** zaradi pritiskov

Znanost je najproduktivnejša tam, kjer so za to vzpostavljeni ustrezni materialni in drugi pogoji - tam so tudi centri moči.

Funkcije moderne znanosti

I. Praktična funkcija

- ~ **cilj = uporaba znanja**

Znanstvena spoznanja vplivajo na:

- ~ **praktično življenje ljudi** - vsakdanje, zasebno življenje in povezovanje ljudi v skupnosti: gospodinjska opravila, uporaba tehnologije, prevozi, kupovanje, računalniki... → s tem, ko imajo ljudje, ki imajo dostop do elektronskih naprav in potrebno znanje, zagotovljene nekatere socialne privilegije, se uveljavlja **nov dejavnik socialnega razlikovanja**
- ~ **razvoj novih tehnologij**, ki so prijaznejše do okolja (porabljajo manj energije, omogočajo manj izpustov), se bolje prilagajajo potrebam proizvajalcev in kupcev, olajšujejo delo, zahteva nenehno dopolnjevanje znanja
- ~ **gospodarski razvoj** in **ekonomsko rast**

- ~ znanost služi kot **instrument za podrejanje in urejanje** narave in družbe
- ~ utemeljevanje in opravičevanje družbenih odločitev, procesov, dogodkov (politično in gospodarsko) → **znanost = razsodnik družbenih procesov**

II. Spoznavna funkcija

- ~ **cilj = objektivno spoznanje**, pridobiti znanje o nečem

Znanost je v tem pogledu **sistem znanj o nekem področju, ki temelji na uporabi posebnih metod raziskovanja, na teoretičnem mišljenju in logičnem sklepanju.**

Znanost kot taka pridobiva vedno večji pomen z **modernizacijo**.

Znanstveno spoznanje je:

- ~ **družbeno in zgodovinsko pogojeno** - popolne distance med raziskovalcem in predmetom proučevanja ni mogoče vzpostaviti, saj ima vsak posameznik svojo družinsko, etnično, religiozno identiteto, ki vpliva na njegov odnos do družbe in do sveta
- ~ **relativno** - znanstvena spoznanja nimajo neomejene trajnosti, prav tako pa obstajajo nasprotujoče si teorije o nekem pojavu

III. Kulturološka funkcija

se najbolj kaže pri vplivu znanosti na:

- ~ mišljenje, videnje sveta - zaupanje v moč razuma
- ~ dojetanje stvari
- ~ oblikovanje in utrjevanje kulturnih vzorcev
- ~ religijo (sekularizacija), umetnost (film, glasba, slikarstvo, gledališče), komunikacijo (internet + ne le način, temveč tudi posedovanje jezikovnega koda - novi izrazi), prosti čas (aktivnosti + razumevanje le-tega)

Durkheim meni, da je kultura znanstvenega spoznanja v modernih družbah nujna in jo mora osvojiti vsak človek, ki mora pomembne znanstvene dosežke poznati in znati uporabljati.

Etične dileme znanosti

Etične probleme proučujemo z dveh vidikov - etična vprašanja, ki se nanašajo na:

1. proces raziskovanja, pridobivanje znanstvenih spoznanj - Kako?

- ~ **objekt raziskovanja ne sme biti zlorabljen** (psihično/fizično/spolno), kar je povezano z metodami, saj vse niso enako primerne - pomembna je previdnost pri tem, kaj raziskujemo in katere metode pri tem uporabljamo, jih ustrezno kombinirati in upoštevati znanstvena načela
- ~ **varovanje zasebnosti** in osebnih podatkov - upoštevati moramo pravice ljudi na ravni posameznika ali institucij (zaradi sodobne tehnologije, predvsem interneta, je danes večja možnost sledenja podatkov kot včasih)

2. uporaba znanstvenih spoznanj

- ~ vprašanje **odgovornosti znanstvenikov za uporabo ali zlorabo** znanstvenih spoznanj - Kdo je kriv?
- ~ znanstvenik mora upoštevati najvišje raziskovalne standarde in biti pošten in kritičen pri prikazovanju rezultatov
- ~ pogosto se odgovornost prelaga na **državo**, saj naj bi ta postavila mejo
- ~ npr. *genski inženiring, jedrska energija, mikrobiologija*

Znanost in tehnologija

Razvoj znanosti je povezan z razvojem tehnologije in možnostmi njene uporabe, oboje pa ima pomembne družbene posledice.

Tehnologija je celota najrazličnejših postopkov, s katerimi zagotavljamo storitve in proizvajamo dobrine.

Načini delovanja istih stvari se skozi čas spreminjajo - načini proizvodnje nečesa, zagotavljanja uslug...

Tudi razvoj tehnologije se močno spreminja in je odvisen od različnih dejavnosti, odločilna pri uvajanju strojev pa je bila **industrijska revolucija**.

Razvoj tehnologije je potekal v več fazah:

- ~ obrt - tradicionalne/predmoderne družbe
- industrijska revolucija
- ~ mehanizirana tehnologija (konec 18. in začetek 19. stoletja)
 - ~ avtomatizirana tehnologija (40. leta 20. stoletja) - moderne družbe
 - ~ informacijska tehnologija (70. leta 20. stoletja)

Joan Woodward razdeli vrste tehnologije glede na delovna sredstva:

- ~ **obrtna** tehnologija (preprosta in ročna delovna sredstva)
- ~ tehnologija **tekočega traku**
- ~ **avtomatizirana** tehnologija (cel sistem)
- ~ **informacijska** tehnologija (računalniki)

I. Obrtna tehnologija

- ~ ročna, preprosta orodja
- ~ pomembne so spretnosti, znanja, fizična moč
- ~ dolga doba pripravištva
- ~ izdelek se proizvede od začetka do konca - ni delitve dela, zaradi česar so izdelki bolj cenjeni
- ~ glavni dejavnik je človek s svojim delom
- ~ značilna je za srednji vek

II. Tehnologija tekočega traku

Mehanizacija (uvredba strojev v proizvodnjo) na začetku 19. stoletja je omogočila organizacijo velikih tovarn, človekovo delo v njih pa je postajalo vedno bolj preprosto. Delo s stroji sprva ne zahteva posebne usposobljenosti, človek pa je postal privesek stroja.

Odkritja znanosti so vse hitreje uvajali v industrijsko proizvodnjo, z mehanizacijo pa se je začela uveljavljati tudi **znanstvena organizacija dela**.

- 1) **F. Taylor** (konec 19. stoletja) - **taylorizem** (organizacija dela)
 - ~ prične z raziskavami, s katerimi skuša racionalizirati delovni proces (načrtovanje, izvrševanje, kontrola) - natančno proučevanje posameznih faz dela
 - ~ **preuči posamezne gibe**, ki so potrebni pri opravljanju določenega dela - čas, razdalja, surovine... → uvede **normirano delo** - norma, koliko časa potrebuje delavec, da nekaj opravi:
 - ~ delovni proces je temeljil na strogi in natančni razdelitvi opravil (tehnična delitev dela) in ločenosti izvrševanja, načrtovanja in nadzora. Čas vsakega giba je bil normiran.
 - ~ njegov cilj je bil, da bi postalo delo delavca čim bolj podobno delu stroja

- 2) **H. Ford** (začetek 20. stoletja) - **fordizem** - bistvena novost v organizaciji dela
 - ~ uvede **prvi tekoči trak** (1913)
 - ~ **obogati** produkcijski proces in razvije **množično proizvodnjo** izdelkov za množični trg, kar je bil pogoj za razvoj potrošniške družbe
 - ~ izdelki so postali razmeroma poceni
 - ~ spremeni naravo dela: za delo za tekočim trakom je značilno:
 - skrajša se čas, ki ga delavec porabi za izdelavo
 - delo postane monotono, dolgočasno, ni ustvarjalno - delo postane zgoj sredstvo za preživetje, saj delavci ne občutijo več inspiracije → gre za **instrumentalni odnos do dela**
 - posebna znanja niso potrebna, bolj vzdržljivost
 - ~ najpomembnejši posledici sta **odsotnost od dela** in **fluktuacija** = menjavanje delovnih mest

Tehnologija množičnega traku je še danes množično v uporabi, vendar je skozi čas prišlo do več **obogatitev delovnih nalog**:

- rotacija na delovnem mestu - delavci se menjajo in ne opravljajo vedno iste faze
- razširitev delovnih nalog - delavec ni le pri stroju, dela tudi druge funkcije
- skupinska delitev dela - ožja skupina je odgovorna za celoten izdelek

III. Avtomatizirana in informacijska tehnologija

1) **Avtomatizirana tehnologija** se je začela uvajati v 40. letih 20. stoletja, najprej v ZDA na področju kemične industrije. Zanj je značilno, da človekova navzočnost pri predelavi surovin in izdelavi izdelka ni več potrebna, saj to delo opravljajo stroji pod avtomatsko kontrolo. Človek je potreben le **pred** proizvodnim procesom (načrtovanje) in **po** njem (nadzor kakovosti).

2) Uvajanje **informacijske tehnologije** ali **kibernetizacija** pomeni, da proizvodne procese upravljajo računalniki - stroj prevzame tudi nadzorovalno funkcijo. Računalniško vodenje se uporablja tudi zunaj industrije v storitvenih dejavnostih.

Vpeljavo in širjenje informacijske tehnologije od 70. let 20. stoletja naprej označujemo tudi kot **informacijska revolucija**. Po njenem pomenu in vplivu na vsa področja družbenega življenja je primerljiva z industrijsko revolucijo. Pomeni prehod v postindustrijsko informacijsko družbo.

Informacijska revolucija je povzročila več **sprememb in novosti**:

- ~ širjenje terciarnega/storitvenega sektorja
- ~ **novi poklici**, dejavnosti
- ~ drugačne spretnosti in **veščine** - predvsem **komunikacijske**: zmožnosti govoriti, pisati, uporabljati novo informacijsko tehnologijo...
- ~ **delo poteka kjerkoli** - tudi doma (združitev doma in delovnega mesta)
- ~ **večja fleksibilnost** v **organizaciji dela** in **prostega časa** ter v **proizvodnji** različnih dobrin (nasprotje s fordizmom se kaže v proizvodnji majhnih serij raznovrstnih dobrin)
- ~ **ustvarjanje simbolov** in **manipulacija** z njimi (oglaševanje)
- ~ **globalizacija gospodarstva**

V teh dveh vrstah tehnologije je povezanost delovnega procesa z znanostjo najintenzivnejša in tudi načrtovana.

Rezultati povezanosti med znanostjo in uporabo tehnoloških dosežkov v proizvodnji in v vsakdanjem življenju so vidni v **spremembah delovnega procesa** in **vsakdanjega življenja**, pa tudi v **večji vplivnosti človekovih posegov v naravno okolje**.

Ekološka kriza

Ljudje živimo v **družbenem okolju**, ki ga sestavljajo *dom, sosedje, prijatelji in vrstniki, šola in delovni kolektiv, svet informacij, pravila vedenja* itd. Obdajajo nas tudi **materialni objekti** (*ceste, hiše, tovarne, mostovi...*). Vse skupaj imenujemo **sociotehnosfera**, s **človekovo dejavnostjo ustvarjen svet** pa imenujemo tudi **umetni** ali **kulturni ekosistem**.

Obdaja pa nas tudi **naravno okolje**, ki ga imenujemo **ekosfera** (naravni ekosistemi). To je **nastalo neodvisno od človekove dejavnosti** in **deluje po lastnih zakonitostih**, človek pa je od njega **odvisen**. To odvisnost skuša človek premagati in prilagoditi naravno okolje svojim potrebam, rezultat česar je **konflikt med sociotehnosfero in ekosfero**, ki lahko uniči naravo s človekom vred. Zaradi tesne povezanosti pa so problemi okolja tudi družbeni problemi ljudi.

Študija Meje rasti (1972) je povzročila revolucijo v pogledih na probleme okolja. Predstavila je **prihodnost življenja ljudi na Zemlji**, **podrla predstavo** o človeku kot **gospodarju narave** in **zavrnila** možnosti nadaljevanja razvoja družbe znotraj **nenehne gospodarske rasti**. Predstavila je naslednje rezultate:

- ~ Ljudje se **preveč množimo** in s tem postajamo vedno večja **obremenitev** za planet.
- ~ Uspešen razvoj enačimo z nenehno **gospodarsko rastjo**, kar je tudi najvišji politični in družbeni cilj.
- ~ Pri tem pospešeno porabljamo **naravna bogastva**, ta pa so na voljo le v **omejenih količinah**. S tem zmanjšujemo možnosti za preživetje naslednjim generacijam.
- ~ Z večjo proizvodnjo povečujemo izpuste škodljivih snovi v okolje, s čimer škodujemo tudi sebi. Poleg tega je tudi sposobnost narave, da **absorbira** naše **odpadke omejena** in se brani z **ozonsko luknjo, segrevanjem ozračja, umiranjem gozdov...**
- ~ Ob veliki proizvodnji se povečuje **nevarnost nesreč** na delovnih mestih.

Takšno stanje opredeljujemo kot **ekološka kriza** → porušeno ravnotežje med človekom in naravo.

Napovedi za prihodnost opozarjajo, da bo človek v 250 letih **izčrpal osnovne vire** v naravi. Leta 2050 je pričakovati **svetovni gospodarski zlom** in splošno **ekološko katastrofo**.

Leta 2004 je izšla posodobljena verzija prvotne študije »**Meje rasti: 30 let kasneje**«, ki še vedno opozarja na **iste nerešene probleme okolja**.

Obstajajo torej **naravne meje rasti**, ki jih postavljajo:

- **omejen prostor** (Zemlja)
- **omejene količine naravnih virov** (surovin in energije)
- **omejene samočistilne zmogljivosti okolja** oz. omejena sposobnost narave za sprejemanje odpadkov

Študija Meje rasti pa ni prva, ki bi opozarjala na te probleme. Že prej so marsikateri znanstveniki in organizacije ugotavljale omejenost virov in energije, probleme onesnaževanja itd.

Kakovost življenja

Po 2. svetovni vojni se je začelo raziskovanje družbenega razvoja zaradi:

- znanstvenega in tehnološkega razvoja
- vedno večjih človekovih pravic in njihovega varovanja

Namen je bil:

- analizirati družbeni razvoj
- načrtovanje ustrezne socialne politike (določiti pomembne kazalce, s katerimi se merijo kakovost življenja, ukrepe...)

Koncepti ali **načini ugotavljanja** družbenega razvoja:

- življenjska raven
- kakovost življenja
- indeks človekovega razvoja

I. Življenjska raven

Življenjska raven upošteva **doseženo raven življenjskih razmer**, kar vključuje: (mere in → kazalci za merjenje življenjske ravni)

- ~ **dohodek** → višina dohodka
- ~ **stanovanje** → (pre)naseljenost, število ljudi na km², kakovost stanovanjskih pogojev...
- ~ **dostop do izobraževanja** → število vpisanih otrok, število učiteljev na učenca
- ~ **dostop do zdravja** → pričakovana življenjska doba...

II. Kakovost življenja

Koncept kakovosti življenja je širši od življenjske ravni, saj:

- a) raziskuje tudi **zelene življenjske razmere**. Vključuje tudi tiste potrebe, ki jih je mogoče zadovoljiti skozi medosebne in družbene odnose.
- b) vključuje **potrebe in želje posameznika** → **Allardt** je kakovost življenja analiziral v okviru treh razsežnosti (+ njihovi kazalci):
 - ~ »**imeti**« - materialne in nematerialne dobrine
 - ~ »**ljubiti**« - societalne potrebe, potrebe po vključevanju v skupine
 - ~ »**biti**« - personalne potrebe; izbira življenjskega stila
- c) upošteva, da se **življenje posameznika** v okviru življenjskega poteka **spreminja**
 - ~ posamični dogodki (kasnejše odločanje za družino, odhod mladih od doma...)
 - ~ celostno: vpliv večjih dogodkov na celoto

Z raziskovanjem kakovosti življenja je **OZN** začela v **60. letih 20. stoletja**, v Sloveniji pa se je začelo leta 1984. **Cilji** tega projekta so bili:

- ~ **določiti kazalce minimalnih virov** za zadovoljevanje potreb
- ~ **merjenje porazdelitev** teh **virov** med prebivalstvom (glede na starost, spol, izobrazbene skupine...) in ugotoviti **razlike** med temi skupinami
- ~ **spremljati razvoj** skozi čas

Čeprav se znotraj koncepta kakovosti življenja čedalje bolj uveljavlja **raziskovanje posamičnih dogodkov**, se nadaljujejo tudi iskanja **splošnih mer** te kakovosti - na primer oblikovanje oz. **merjenje socialne kakovosti**, v katerega naj bi vključili predvsem:

- ~ ekonomsko varnosti
- ~ socialno vključenost
- ~ povezanost
- ~ in kompetentnost/sposobnost za sodelovanje

III. Indeks človekovega razvoja (HDI)

- ~ je najpogostejši in najpreprostejši koncept
 - ~ razvil ga je OZN v 90. letih 20. stoletja
 - ~ z njim želijo povezati različne vidike življenja ljudi in različne razsežnosti blaginje
 - ~ gospodarska rast je razumljena kot sredstvo za izboljšanje človekovega življenja
- Človekov razvoj se spremlja na 3 ravneh (→ s pomočjo kazalcev):
- ~ na ravni **življenja**, ki naj bo zdravo in dolgo → pričakovana življenjska doba
 - ~ na ravni **dostopa do virov** in **življenjskega standarda** → BDP
 - ~ na ravni **znanja** in **izobrazbe** → stopnja pismenosti in bruto vpis

Koncept človekovega razvoja vključuje pomembne **razvojne dejavnike**: pravice, enake možnosti, družbena blaginja, skrb za okolje. Hkrati pa poudarja pomembnost **družbeno odgovornih oblik razvoja** (trajnostni razvoj).

Trajnostni razvoj

Gre za revolucionarno idejo, ki lahko obrne tok zgodovine in odnos družbe do narave. Njeno bistvo je:

- ~ zmanjšati pritiske na okolje
- ~ živeti v okviru univerzalnih omejitev planeta

Koncept temelji na mnogonamenskosti in sonaravnosti.

- a) **Mnogonamenskost** je načelo, da ima vsak sistem več vlog in služi več namenom; v takšnem stanju pa je takrat, ko je čim bližje svojemu naravnemu stanju. Če želimo, da ekosistem zadovoljuje naše potrebe, ga moramo ohraniti čim bolj podobnega prvotnemu stanju.
- b) **Sonaravnost** = raba naravnih virov na način, ki omogoča ohranitev vseh naravnih sestavin ekosistema in je skladen s potrebami sedanjih in prihodnjih generacij (omejevanje potrošniške kulture ljudi).

Nosilni stebri sonaravnega trajnostnega razvoja so:

- stabilizacija števila svetovnega prebivalstva
- učinkovita raba energije in raba obnovljivih virov
- ponovna uporaba oz. reciklaža materialov
- materialna zmernost namesto potrošništva
- zmanjševanje snovno-energetskih tokov
- uravnoteženost med ekonomijo, socialo in okoljem
- planetarna razvojna, družbena in okoljska solidarnost - planetarna okoljska etika

Problemi trajnostnega razvoja:

- ~ bolj ideja, kot dejanska praksa
- ~ nezadostna podpora države, ki ne namenja sredstev
- ~ dolgoročnost, ljudje pa delujemo po principu kratkoročnosti
- ~ nejasnost ideje, ki odseva vsebinsko nedorečenost

Priložnost za Slovenijo! → možnost ustvarjanja zelenih delovnih mest, ki zmanjšujejo negativne vplive na okolje zagotavljajo varstvo narave, skrbijo za človekovo zdravje...